

Till

Landsbygds-och infrastrukturdepartementet

LI2024/01678

Småföretagarnas Riksförbund om stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan

Småföretagarnas Riksförbund är ett förbund av småföretagare för småföretagare och har som syfte att påverka politiska beslut för att göra det tryggt, enkelt och lönsamt att driva företag. Småföretagarnas Riksförbund har granskat förslaget huvudsakligen utifrån förbundets syfte att företräda småföretagare och att med fokus på den målgruppen identifiera risker och möjligheter med lagförändringar.

Inledning

Småföretagarnas Riksförbund har beretts tillfälle att yttra sig om förslagen avseende stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan. Innan vi går in på de aktuella förslagen vill vi lämna några allmänna kommentarer om livsmedelskontroll. Bakgrunden är att det inom förbundet finns en informell grupp där en stor andel av organisationerna inom de gröna näringarna medverkar, nämligen:

- Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare
- Sveriges grisföretagare
- Sveriges Jordägareförbund
- Sveriges Mjölkbönder
- Sveriges Nötköttsproducenter
- Sveriges Spannmålsodlarförening

I dessa sammanhang uppkommer olika former av ifrågasättanden kring hur dagens verksamhet fungerar, bl a i form av följande punkter:

- Fusk i livsmedelkedjan kan i lika hög grad handla om att Sverige har ett så komplext regelverk att även de som vill göra rätt riskerar att göra fel. Ett misstag behöver därför inte grunda sig på en vilja att fuska utan på ett misstag från en hårt arbetande och ärlig företagare som bidrar med anställningar, skatteintäkter, mat, energi och biologisk mångfald.
- Regelverket är så komplext idag och ständigt föränderligt att de allra flesta företag tvingas anlita en konsult vid redovisning, miljökontroll eller i samband med andra typer av kontroller. Till bilden hör även att det inte alls är ovanligt att den person som utför kontrollen inte kan svara på följdfrågor utan måste "hem och kolla upp". Hur ska då företagaren (90 % av lantbruksföretagen har inte anställd personal) klara av att hänga med i alla regeländringar?
- En lösning kan vara att tillsätta en utredning som arbetar för att likrikta genomförandet och bedömning av tillsyn och kontroll, inte minst den tillsyn som genomförs av kommuner – men även andra utförare. Samma utredning skulle göra en översyn av kontroller som i stort sett synar samma kontrollpunkter vid olika typer av besök. Exempel är t. ex. kontroll av växtskyddsmedel från flera parter eller miljökontroll från kommun och primärkontroll från länsstyrelse. Det borde vara så att myndigheten eller kontrollorganet i fråga accepterar tidigare kontroll, även om denna utförts av annan part. Slutligen måste vi understryka något som borde vara en

självklarhet, kontroller och tolkningar av regelverk måste vara samma över hela landet.

Så till utredningens förslag. Som vi uppfattar det är den huvudsakliga anledningen till utredningens tillkomst och till de förslag som denna lämnar att Sverige inte anses leva upp till EU:s kontrollförordning.

Givetvis finns det anledning att vidta åtgärder från svensk sida med anledning av detta. Samtidigt känns det inte självklart att ställa sig positiv till de förslag som utredningen presenterar.

Förslaget är att införa ett separat kontrollförfarande baserat på riskanalys, till skillnad från övrig mycket omfattande kontrollverksamhet utförd av cirka 270 instanser och som baseras på konkreta misstankar, tips eller klagomål. Detta nya kontrollförfarande läggs ovanpå eller vid sidan av existerande funktioner.

Förslaget innebär en ny struktur för myndigheternas samverkan i form av en ny organisatorisk enhet vid Livsmedelsverket med myndighetsgemensamma *funktioner för underrättelse, samordning och kontroll*, FUSK-enheten. I en uppstartsfas behövs minst 30 medarbetare, fördelade på en funktion för underrättelse och analys, ett samordningskansli och en nationell kontrollstyrka för operativ kontroll.

Följande punkter kan ifrågasättas anser vi:

Ingen analys görs av hur systemet i sin helhet skulle kunna utvecklas utan fokus ligger helt på den tillkommande verksamheten.

Utredningen avfärdar möjligen väl lättvindigt kommande resultat från en annan näraliggande, pågående utredning: *En översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företag*

Om denna säger man följande: "Vi bedömer dock att de förslag vi lämnar om organisering och finansiering av planerad fuskkontroll samt om en ny sanktionsavgift mot fusk inte är beroende av hur kontrollen i övrigt är organiserad och finansierad."

Vi anser vidare att utredningen borde undersöka huruvida organisationsförändringar i kontrollverksamheten i sin helhet skulle kunna frigöra medel för finansiering av ett utökat kontrollförfarande. Så har dock inte skett utan tillkomsten av denna utökade kontrollfunktion kommer kosta staten minst 50 MSEK årligen.

Vidare befarar vi att FUSK-enheten kan riskera bli en egen byråkrati, utredningen ser behov av minst 30 nya tjänster, men gör ingen analys av hur denna verksamhet ska fungera mera i detalj, inget nytänkande presenteras utan man ska samordna och inhämta underrättelser. Här borde det finnas utrymme för användning av moderna IT-baserade metoder för analys av data för att identifiera risk-aktörer. Möjligen skulle ett samråd med andra myndigheter som Försäkringskassan vara på sin plats.

I utredningens rapport finns en hel del text om hur olika delar av den nya organisationen, ner på personnivå ibland, ska fungera. Där kan man kunna tycka att en hel del av detta borde lämnas till dem som så småningom rekryteras för uppgiften.

Att inte utse en ansvarig instans för den utökade kontrollen, utan tre; Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen och Livsmedelsverket, där ändå det senare ska ha en särställning, låter inte som en effektiv lösning.

När det gäller övriga förslag ställer vi oss positiva till följande:

- Systemet ska vara skattefinansierat
- Det ska införas sanktionsavgifter
- Myndigheter ska kunna dela mera data än idag

Sten Lindgren, styrelseledamot